

BUITEN

15^E JAARGANG N^O. 19.

ZATERDAG 7 MEI 1921.

GEZICHT DOOR DE CYPRESSENLAAN OP DE VILLA D'ESTE.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

VAN TWEEËRLEI RAS, (19), DOOR HAL G. EVARTS	BLZ. 218
HOE DE DIEREN SPREKEN (24), DOOR WILLIAM J. LONG, VERTAALD DOOR S. CILIA STOFFEL	„ 219
TIVOLI EN DE VILLA D'ESTE (SLOT), DOOR ETHA FLES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 217, 220—221
DE DOOD VAN NAPOLEON (SLOT), DOOR H. E. KNAPPERT	BLZ. 221
EEN VERGETEN EILAND (SLOT), DOOR J. M. DROOGENDIJK, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 222—224
ROTS EN VOLKSVERBEELDING, DOOR F. W. DRIJVER, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 225—228
DE 'KRAAIENROEP, DOOR G.	BLZ. 226
DE BLOEMBLADEN VAN LAO-TZE (31), DOOR J. ALLAN DUNN	„ 226

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men getieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

VAN TWEEËRLEI RAS

19)

DOOR HAL G. EVARTS.

BINNEN in de hut lag Flash te wachten. Toen eindelijk de regelmatige ademhaling van het meisje wees, dat zij sliep, sprong hij op en zette zijn voeten tegen den wand naast de deur. De sluitboom was een balk, die aan het eene eind op een houten spil draaide, terwijl het andere paste in een gleuf, in den muur ingekerfd. Flash lichtte de plank met zijn tanden op en gaf een achterwaartschen ruk. De deur gaf mee en het geraas van den zwaren neervallenden balk deed het meisje wakker schrikken.

„Flash!” riep zij. Maar Flash was al weg.

Hij gleed geruischloos de helling af, een grijze schaduw door het donkere bosch. Zonder openthoud rende hij op de plek af, waar dien anderen nacht de mannen gekampeerd hadden. De levendige herinnering aan het gevecht in den duistern natten mist lag hem nog zóó versch in het geheugen, dat hij vanzelf die plaats als uitgangspunt voor zijn nasporingen koos, omdat hij die nu eenmaal met menschen in verbinding bracht. Hij liep er vlug omheen. Er was geen menschenlucht. Hij ging verder, met zijn neus in den wind, om deluchtstroom op te vangen, die bij elk open ravijn van op zij aanwaaiden. Uit de grootste van deze kloven kwamen kleine beekjes aankabbelen; ook een tweede riviervogel boog in een stroomde met het andere samen verder naar de Thoroughfare. Hij volgde nog steeds den oever, totdat hij bemerkte, dat hij te ver naar het Westen gekomen was. Bij een stroompje, dat van het Zuiden aanvloeiende, boog hij af en volgde het stroomopwaarts. Het deelde zich in tweeën; hij koos den Oostelijken arm en kwam eindelijk op een heuvelrug uit.

Onder hem in de diepte lag een ander dal, een vedervormig netwerk van riviertjes. De heuvelrug, waarop hij stond, strekte zich ver uit, tot aan de hooge waterscheiding, waarvan hij een uitlooper was. Wel een duizendtal ravijnen vielen zijwaarts van hem af. Vijf mijlen verder kwam de kloof, die het hutje verborg, als één van de honderden, op dezen zelfden heuvelrug uit.

Flash kende de gewoonte van de menschen. Zij zouden wel

in het dal beneden hun kamp opgeslagen hebben, dicht bij een van de stroombeddingen. Zij kampeerden meestal niet op een heuvelrug of ver van water. Hij bleef stilstaan, onzeker of hij naar de vallei af zou dalen om zijn jacht te vervolgen, of langs de hoogte naar de hut terugkeeren. Hij had niet het karakter van den mensch, die een plan van handelen opmaakt en dat hardnekkig tot het einde toe ten uitvoer brengt; daartoe miste hij de standvastigheid van doel, die het erfdeel van den mensch alleen is. Slechts in bepaalde gevallen, wanneer de groote natuurwetten, die het leven beheerschen, in werking traden, was hij tot langdurige concentratie op één punt in staat. Als de honger hem aandreef, maakte hij onvermoeid jacht op voedsel. Verkeerde hij in gevaar, dan waren al zijn gedachten er op gericht, daaraan te ontkomen. In den paartijd van zijn ras gaf hij gehoor aan de geheimzinnige lokstem; de drang van het seizoen was dan oppermachtig in hem, terwijl hij een wolvijn zocht om mee te paren. En door alle andere gedachten heen liep altijd als een leidende draad zijn groote liefde voor Betty en Moran. Elke handeling van een dier steunt onmiddellijk op de eerste drie fundamenteele eischen: voedsel om het leven te onderhouden, voorzorg om het leven te behouden, het paren van de seksen om het leven te vermenigvuldigen en voort te zetten. Een nauwkeurig onderzoek naar de motieven van elke daad zal aantoonen, dat die voortkomt uit een van die drie overheerschende natuurdriften — en dat de geest van het dier zich niet boven deze elementaire krachten verheft. De hond echter — hij alleen van alle dieren — kent nog een vierde drijfveer — zijn trouwe onwankelbare gehechtheid aan den mensch.

Voor het overige was Flash net als alle andere dieren — en de meeste menschen, en alleen dingen van onmiddellijk belang konden zijn aandacht voor langen tijd boeien; meestal kwamen kwesties van anderen langden hem van zijn eerste voornemen afbrengen, zij leidden hem af en verminderden het gewicht en den ernst van zijn oorspronkelijk doel.

Zoo ging het ook nu. Zijn verlangen om weer bij Betty en Moran te zijn werd zóó sterk, dat het alle andere gevoelens overheerschte. Hij zette het op een loopen den heuvelrug langs in de richting van de hut; de gedachte, die hem eerst den nacht ingedreven had, bleef nog wel in hem bestaan, maar nam nu een veel minder belangrijke plaats in. Als de mannen in de tegenoverliggende vallei hun kamp opgeslagen hadden, waren zij veel te ver verwijderd om dezen nacht kwaad te kunnen uitrichten. Morgen kon men immers weer ter dege op zijn hoede zijn voor het gevaar. Nu verlangde hij naar Moran en het meisje, nu dadelijk!

Maar terwijl hij deze laatste opwelling volgde, volvoerde hij toevallig zijn eerste plan. Hij vond het spoor! Vijf paarden waren uit een kloof naar boven geklommen, hadden den heuvelrug bereikt en dien verder gevolgd. Flash ging snel het spoor na. Het was nog warm — nauwelijks een uur oud.

Toen hij het wildpad, dat naar zijn eigen bestemming leidde, tot op een halve mijl afstands genaderd was, ving hij een zwak vleugje menschenlucht op, waaruit hij begreep, dat zij hier afgestegen waren. Hij wist ook, dat zij daarna hun tocht weer voortgezet. Elke hond kan de lucht van het spoor of den geur, zijnen menschen achterlaten, onmiddellijk onderscheiden van den warmen reuk van het levende lichaam zelf. Flash rende op de plek af, zonder eenige voorzorg in acht te nemen bij zijn nadering.

Twee mannen hadden hier een poosje stilgestaan, een van hen had geleund tegen een alleenstaanden knoestigen boom, die zich op de rotshoogte verhief. Toen Flash dicht erbij kwam, zette hij zijn rughaar overeind en gromde. Oude, half sluimerende gevoelens van haat welden in hem op. In den laatsten tijd had hij alle menschen als zijn vijanden leeren beschouwen, hij vreesde en haatte hen als geheel, en had daarbij geen bepaald persoon op het oog, die hem kwaad wilde doen. Dat was de wolf in hem — en de houding van alle wolven tegenover alle menschen. Maar de haat, die nu in hem opborrelde, kwam uit de dagen van het verre verleden, nog vóórdat hij als wild dier de heuvels introk, uit die dagen, toen hij meer hond dan wolf was geweest en zich over ieder, dien hij ontmoette, een persoonlijk oordeel gevormd had.

In dien tijd van zijn voor indrukken zoo vatbare kindsheid was er slechts één man geweest, die hem herhaaldelijk mishandeld had. Die man was voor hem het type geworden van al wat er gemeenerde laag was in het menschelijk geslacht; op hem concentreerde zich al de haat, die door de daden van velen opgewekt werd. Dat gevoel was lang lijdelijk gebleven,

maar het was er — nog even goed als vroeger, en bij het vinden van dit voetspoor van zijn ouden vijand vlamde het met de oude felheid op. De lucht was nu heel duidelijk te ruiken, het was beslist en onmiskenbaar de lucht van Brent.

Een eindje verder waren de twee mannen uit elkaar gegaan en er was geen voortzetting van Brent's voetspoor. De paarden hadden zijwaarts afgebogen en waren een kloof ingegaan vlak bij die, waar het hutje verborgen lag; Flash begreep, dat Brent te paard dien weg afgegaan was, en dat, waar de paarden waren, ook Brent te vinden zou zijn. De tweede man had te voet verder den heuvelrug gevolgd.

Als Brent niet weer opgestegen was, maar doorgelopen had, zou Flash, door haat gedreven, zijn spoor nagerend hebben, niet dat van den vreemdeling. Maar dieren houden zich liever aan de tastbare werkelijkheid dan aan veronderstellingen. Flash was door nadenken tot de slotsom gekomen, dat het spoor van de paarden hem naar Brent zou voeren; het spoor van den ander echter was daar, duidelijk, warm en versch, vlak onder zijn neus. Dan leidde de weg, dien de vreemdeling gegaan was, in de richting van de hut en kwam dus overeen met zijn wensch, om zoo spoedig mogelijk thuis te zijn — daarom koos hij dien weg.

Als Flash hem ingehaald had, was hij hem mogelijk naar de keel gevlogen, zonder eenige bijzondere aanleiding, alleen, omdat hij een kameraad van Brent in hem zag. Maar hij kon hem niet meer inhalen, want de man, dien hij achtervolgde, had reeds het eind van zijn weg bereikt — Flash kwam nu aan het wildpad, dat dwars over de hoogte liep en zich door de kloof naar beneden slingerde. De man had dat pad gevolgd. Flash versnelde zijn loop; toen hij de laatste opening in de rotsen van den rand bereikte, zag hij, dat de voetsporen nog verder in de richting van de hut liepen.

Daar hoorde hij een geluid, een ver verwijderden zwakken klank, te onduidelijk en gedempt dan dat een menschenlijk ook dien zou hebben kunnen opvangen, maar die hem veel te vertellen had. Hij verstond geen woorden, maar hij herkende de stem. Het was Haars stem en die trilde van doodelijken angst; voor het eerst in zijn leven beantwoordde Flash een menschenlijke stem met het gehuil van den lobo.

HOOFDSTUK XVI.

De man was op de hut toegeslopen, zijn voeten maakten geen gerucht op het zachte tapijt van dennenaalden en dorre bladeren. De deur stond open en hij loerde naar binnen. De laatste stralen van het uitdoovende vuur wierpen een grillig schijnsel over de slaapbank, waarop het meisje, in haar dekens gewikkeld, lag te slapen. Zij was alleen en hij trad binnen.

Bij den eersten stap op den houten vloer opende zij haar oogen, in de meening, dat Moran haar om de een of andere reden kwam wekken. Misschien was Vader Kinney eindelijk wel aangekomen.

Maar zij zag, dat het geen van die beiden was. De man droeg de kleding van het Westen; die was echter zóó nieuw, dat zij geheel misplaatst leek. De breede rand van zijn hoed was heel stijf en recht, zoodat men dadelijk zag, dat die eerst eenige dagen gedragen werd. Onbedreven als zij in dergelijke dingen was, begreep zij toch, dat dit een man uit het Oosten was, die zich keurig nieuw uitgerust had, zooals hij dat voor het Westen passend oordeelde. De hoed overschaduwde zijn geheele gezicht, zoodat zij het niet zien kon, maar zijn brutaal binnendringen in de hut was als een booze besmetting; zij herkende hem en gilde.

„Clark!” riep zij angstig. „Clark Moran! Flash! Flash!”

Maar hij zat al naast haar op den rand van de slaapbank en strekte zijn armen uit om haar te omvatten.

„Wind je niet zoo op, lieve kind,” zeide hij. „Niemand kan je hooren. Dit is het einde van een lange jacht. Wij zullen nu toch onze wittebroodsweken hebben, wel een beetje later dan ik dacht, maar daarom ook des te bekoorlijker.”

Zij bemerkte het geweer aan zijn heup en durfde Moran niet weer te roepen, daar zij bang was, dat hem kwaad zou geschieden. Zij zette zich schrap met haar handen tegen zijn borst; de deken viel terug en de man klemde haar nog heftiger in zijn armen.

Maar plotseling sprong hij op met doodsbleek gelaat — een afschuwelijk gehuil weerklonk door de kloof. — Bij den eersten kreet van het meisje was Moran opgevlogen, had zijn dekens neergeworpen, zijn gordel van onder de opgerolde jas, die hem tot peluw diende, uitgerukt, het automatisch pistool uit zijn

holster getrokken en den gordel weggegooid, terwijl hij naar de hut rende. Nog vóór de man zich van den schrik bij het gehuil van den lobo hersteld had, had Moran, in de deur staande, hem onder schot genomen.

Ondanks de schemering, die daarbinnen heerschte, herkende Moran het knappe, maar liederlijke gezicht van Luther Nash. Een koude vrees kroop in hem op — de plotselinge angst, dat Nash wel eens de oorzaak kon zijn van Betty's weigering zich aan hem te geven; dat zij, als zoovele anderen tevoren, geheel onder zijn invloed gekomen was. Toen hij begon te spreken, klonk er echter niets van deze bezorgdheid in zijn stem door.

„Welzoo, Nash — het is goed, dat je daar bent — je kunt je nu verkiaren,” zeide hij. Hij sprak op effen gelijkmatigen toon, maar plotseling begreep het meisje, wat hij bedoeld had, toen hij dien avond beweerde, haar desnoods te zullen veroveren, zooals Flash om zijn wijfje vechten zou.

(Wordt vervolgd).

HOE DE DIEREN SPREKEN

24) DOOR WILLIAM J. LONG.

Met toestemming van den schrijver vertaald door S. CILIA STOFFEL.

DUS (en ik hoop dat ge den draad der logica door een lange uitweiding hebt vastgehouden), wanneer ik me als mensch onder rendieren, of wolven, of plevieren, of kraaien begeef en de heele kudde, of zwerm, of troep als een geheel zie handelen, alsof ze door één enkelen wil gedreven werden, zie ik geen reden, waarom ik een onstoffelijk zwerm-instinct zou moeten oproepen, of „een geest bezweren uit het eind'loos diep” van het onbekende, om hun gelijkheid van handelen te verklaren, aangezien er natuurlijke oorzaken zijn, die de zaak volkomen duidelijk maken — bekende oorzaken ook, die mannen en vrouwen nog steeds beïnvloeden, evenzeer als ze het loschvolkje in de afgelegen bosschen beïnvloeden.

Neen, dit is geen nieuwe psychologie der dieren, maar het is een poging om de dwaling te verbannen, dat er zoiets bestaat als een psychologie der dieren. De wetenschap heeft veel gestalten en nog een massa dwalingen, maar er is één grondbeginsel, waar ze streng aan vasthoudt — namelijk, dat de Natuur een geheel is, omdat haar wetten onveranderlijk zijn. Hieruit volgt, dat, wanneer we iets zekers omtrent onze eigen ziel weten, we die kennis gerust op elke andere ziel in het heelal mogen toepassen, hetzij in de hemelen omhoog, of de aarde omlaag, of de wateren onder de aarde. De vraag is maar: in hoeverre mag de term „ziel” eigenlijk op het dier worden toegepast?

Die onbeantwoorde vraag, we hebben er niet onmiddellijk mee te maken, want, als we van de ziel praten, bedoelen we gewoonlijk de bewuste of redeneerende menschenlijke, en we hebben hier te doen met de onderbewuste ziel, die op dezelfde manier schijnt te werken, het doet er niet toe, of ze op twee, dan wel op vier beenen verschijnt. Een hond weet niet waarom hij opgewonden wordt bij de een of andere dreekt, die hem persoonlijk niets aangaat, of waarom hij zich gedrongen voelt om zich naar een kreet van onbekende herkomst toe te haasten, of waarom hij opkijkt, tegen al zijn gewoonten in, als ieder ander opkijkt; en evenmin weet een mensch waarom hij precies dezelfde dingen doet. Man en dier handelen beide in gehoorzaamheid aan iets diepers, iets nog oorspronkelijkers en betrouwbaarders dan het verstand, en op dit gebied van 't onderbewuste zijn zij verwant; anders zou het onmogelijk voor een mensch zijn om ooit een dier af te richten of te begrijpen, en onze gezellige honden zouden even ver van ons afstaan als de Serafijnen.

Wanneer het daarom blijkt, dat dezelfde onberedeneerde handelingen, die toegeschreven worden aan een geheimzinnig gezamenlijk instinct onder vogels en andere dieren, onder de menschen afhankelijk zijn van een reeks persoonlijke ingevingen, dan is het zoowel zielkundig, als biologisch juist, om het heele kudde-instinct als een zinlooze mythe te laten varen. De bekende gemeenschaps- en nabootsingsinstincten, de aanstekelijkheid van opwinding, de werking naar buiten van gevoelsneigingen, de lichamelijke ontvankelijkheid van een dier, die hem in staat stelt om op zulke neigingen te antwoorden, zelfs wanneer ze niet vergezeld gaan van een stem of een geluid — di zijn betrekkelijk eenvoudige en „verstandelijke” zaken, die alle verschijnselen van het kudde- of groepsleven veel natuurlijker en aannemelijker verklaren. (Wordt vervolgd).

heimzinnig boschaadje ginder, den wandelaar telkens afleidde en voor nieuwe verrassingen bracht. Een zoete bekoring gaat uit van de mysterieuse paden, die zich om de donkere vijvers slingeren; als slangen wringen zij zich door de struikgewassen en schieten dan weer door een grasveld voort. Maar er moesten hier niet die modern aangekleede menschen loopen! Je zoudt hier Renaissance-vrouwen willen zien, zooals Leonardo ze verbeeldde. Speelde er ginds niet een met haar melkwitten hazewindhond op 't hooge terras? Sluipen ze niet met hun verraderlijken glimlach in de schaduw der ceders tusschen de marmere beelden en rozen? Op de banken, aan 't waterbekken, waarin zich de urnen weerspiegelen, willen we pages zien, die de luit bespelen en van de schoone vrouwe zingen, die hun heimelijke liefde beantwoordt..... helaas niets van dit alles! Nu rolt de custode een oude Engelsche door de cypressenlaan en dreunt de geschiedenis der Este's voor haar op. „Oh, very interesting indeed”, zegt ze, zonder te kijken naar de rijen witte irissen, die als betooverde princessen langs de wegen staan.

Bij de klaterende fonteinen gaan we zitten en kijken dromend naar de goudvisschen, die als vonken door 't blauw-groene water der groote bassins schieten. De vogels zingen, en met dof gekoer slepen blanke duiven hun vleugels door 't zijgige gras — alles is zoo vrouwelijk, zoo verfijnd — al te aristokratisch misschien voor dezen tijd.

Ja, grootscher is het ravijn van Tivoli met zijn altijd geweldig vitalen opspattenden en neerschuijpenden stroom, een jongeling vol wilde daadkracht ginds — hier het vrouwenschoon gesymboliseerd in een tuin vol verwarrende verleidelijke geheimzinnige bekoring, beide altijd weer boeiend — de eeuwen door tot op dezen dag.

ETHA FLES.

DE DOOD VAN NAPOLEON.

1821 — 5 Mei — 1921. (Slot).

DE berichten uit Londen verzuimen voorts niet erop te wijzen dat „alle geneesheeren verklaren dat de dood niet het gevolg is van het ongezonde klimaat”, als bedoelden zij de opvatting te weerleggen dat de beroemde man daardoor langzaam zou vermoord zijn. Mevrouw Bertrand zou zelfs gezegd hebben dat hij, gegeven zijn kwaal, even goed midden in zijn roem bij Austerlitz had kunnen sterven. Ze deelen bijzonderheden mede over zijn begrafenis, beschrijven het graf, dat gedekt is „met een zwaren steen en wijders is toegemetseld met steenen, die nog daarenboven met ijzeren bouten aan elkander zijn bevestigd”. Dit alles op verzoek van den Franschen commissaris die zekerheid wilde hebben, dat het lijk niet zou kunnen ontvoerd worden. Ze verzekeren, dat de doode rust in gewijden grond. Napoleon is katholiek gestorven. Men weet, hoe hij zijn arts Antomarchi die lichtelijk spotte met zijns meesters wensch om op katholieke wijze begraven te worden, toevoegde: „n'est pas athée qui veut”.

Napoleon is begraven als een „militair van den hoogsten rang”. Verder kon men niet gaan. Maar, al was hij bij zijn dood geen

GEZICHT UIT HET PARK OP EEN ZIJVLEUGEL VAN DE VILLA D'ESTE.

regeerend vorst meer, hij was nog altijd de echtgenoot van een regeerende vorstin. De zaak is bekend. Na zijn val was aan Maria Louise, zijn tweede gemalin, het hertogdom Parma en Piacenza toegewezen, als vergoeding voor de verloren keizerskroon, en den titel van „Keizerlijke Hoogheid” had men haar laten behouden. Het is dan ook niet vreemd dat het hof van Parma, bij den dood van haar „doorluchtigen” echtgenoot, den rouw aannam. Ook zij zelve heeft drie maanden rouw gedragen. Daarna, nog in 1821, kon zij haar neiging volgen en den graaf van Neipperg trouwen, met wien zij door een morganatisch huwelijk verbonden werd. In Augustus van dat jaar had zij het leven geschonken aan een zoon. Napoleon had goed gezien. Hij droeg de moeder van zijn zoon een goed hart toe. In zijn testament gedenkt hij haar met enkele vriendelijke woorden. Maar..... „il ne conservait aucune illusion sur cette princesse, mais il voulait honorer en elle la mère de son fils”. — Opmerkelijk is, dat berichten uit Madrid melding maken van den diepen indruk dien Bonaparte's dood daar maakte. In Spanje zou men slechts onverschilligheid verwacht hebben. En toch, zij die zich met taaie hardnekkigheid tegen zijn heerschzucht verzet hadden en, als geen ander volk mis-

IN HET PARK VAN DE VILLA D'ESTE.

EEN VERGETEN EILAND.
JACOBA VAN BEIEREN.

Naar de schilderij in het Raadhuis te St. Maartensdijk.

Frankrijk, erfgenaam van zijn roem. De berichten uit Parijs getuigen ervan. Natuurlijk, zijn politieke tegenstanders verheelden hun blijdschap niet. De gematigden, van oordeel dat de ex-keizer zijn land had opgeofferd aan zijn heerszucht, zeiden hem reeds lang beschouwd te hebben als iemand van wien Frankrijk niets meer had te vreezen. Maar droefheid heerschte vooral onder de werklieden der voorsteden, die zelfs weigerden aan de juistheid der jobstijding geloof te slaan. Trouwens in heel Parijs telde hij „zoowel onder de mans als onder de vrouwen” meer aanhangers dan men aanvankelijk meende. Hoopten deze nog? En indien hij ten tweede male uit zijn ballingschap ware teruggekeerd, zouden zij zich weer om hem geschaard hebben en met hem in het vuur zijn gegaan?

In Frankrijks hoofdstad zou de doodstijding nog enige beroering verwekken. Zoowel de regeringspartij als de bonapartisten lieten zich niet onbetuigd. De eerste berichten, overgenomen uit Engelsche bladen, werden met de „uiterste graagte” gelezen. Daarbij bleef het echter niet. Colporteurs, die vroeger de bulletins van het groote leger hadden rondgevent, verkochten nu blauwboekjes die de reputatie van den grooten doode moesten benadeelen. Deze boekjes spraken van allerlei misdaden die Bonaparte op zijn sterfbed zou beleden hebben of zij bevatten een nauwkeurige opgave van al de menschenlevens en al de schatten gouds die hij aan zijn heerszucht had opgeofferd. Zijn vrienden bleven niet achter. Het regende op de boulevards prenten met afbeeldingen van de begrafenis, het grafmonument en dergelijke voorstellingen. En vliegende blaadjes die 's keizers nagedachtenis hoog hielden, werden druk gekocht. Maar het zou zoo'n vaart niet loopen. De regering liet op den voorraad beslag leggen en de rust keerde weldra terug. Het bericht dat deze dingen vermeldt, merkt leuk op: „in 't geheel zijn er sedert 's mans overlijden nog geen andere dan prulschriften ten zijnen aanzien in 't licht gegeven”. Kon het anders? Degelijke geschriften, een Napoleon-litteratuur, zou eerst langzamerhand ontstaan om dezen baanbreker der menschheid de plaats te geven in de geschiedenis der beschaving die hem toekomt. En zijn naam zou nog eenmaal blijken niets van zijn betoovering te hebben verloren, toen deze dienst moest doen om den zoon van den koning van Holland tot keizer der Franschen te verheffen. Want het is de naam van den „grooten oom” geweest, die den neef den weg heeft bereid tot den troon van Frankrijk.

Dan zou Frankrijks eerste keizer in Franschen grond rusten. Zijn trouwe vrienden hadden het stoffelijk overschot op het eiland in den oceaan moeten achterlaten. In het begin van Augustus waren Bertrand met vrouw en kinderen, Montholon, Marchand en anderen te Portsmouth aangekomen. Zij werden met onderscheiding ontvangen en de koning zond zelfs een adjudant om naar den welstand van mevrouw Bertrand te informeren. Zeker zal zij dezen de loten hebben laten zien van den wilg, waaronder Napoleon begraven lag en die wortel hadden geschoten in de aarde van zijn graf. Zij had ze bewaard als een kostbaar relikwie. Zou ook het lijk zijn medegevoerd? Het gerucht liep dat de Engelsche regering bevelen naar Sint Helena had gezonden om het met een lineschip naar Europa te brengen. Te Parijs had generaal Lafayette reeds een verzoekschrift aan de regering ter teekening gelegd met het doel om van haar te verkrijgen dat de gestorven keizer in

Frankrijk zou begraven worden. Er was ook een boekje van een „oud militair” verschenen, waarin hij voorstelde Napoleon onder de zuil op de Place Vendôme een rustplaats te geven. Het baatte alles niet. Nog tot 1840 zou het duren, voordat de politieke toestand de overbrenging zou veroorloven.

Frankrijk zou begraven worden. Er was ook een boekje van een „oud militair” verschenen, waarin hij voorstelde Napoleon onder de zuil op de Place Vendôme een rustplaats te geven. Het baatte alles niet. Nog tot 1840 zou het duren, voordat de politieke toestand de overbrenging zou veroorloven.

Toen kon Bertrand meegaan met de expeditie die het lijk naar het vaderland zou overbrengen. Daar rust het nu, in het Hôtel des Invalides „sur les bords de la Seine, au milieu de ce peuple français que j'ai tant aimé”.

En wie deze plaats betreedt, Franschman of vreemdeling, aanschouwt met ontroering de marmeren graftombe die het sterfelijk omhulsel dekt van dezen onsterfelijken mensch.

H. E. KNAPPERT.

EEN VERGETEN EILAND.
FRANK VAN BORSELEN.

Naar de schilderij in het Raadhuis te St. Maartensdijk.

EEN VERGETEN EILAND.

(Slot).

HET laatste dorp, dat wij bezoeken, is St. Maartensdijk, ongetwijfeld het grootste en fraaiste der Thoolsche dorpen.

De slanke toren verheft zich hoog boven de vlakke bouwlanden, als wilde hij de aandacht vragen der landlieden, die in de groote, vruchtbare polders wonen, welke de uitgestrekte gemeente vormen.

Men voelt het al dadelijk, dit ranke bouwwerk, hetwelk zich zoo fier ten hemel spitst en zijn luchtige carillonklanken door de stille luchten sprenkelt, is geen dorpstoren. Zulke torens, zwierig en toch fors, rank en toch krachtig, lichtig en toch monumentaal, bouwden alleen de steden.

St. Maartensdijk, thans tot den rang van eenvoudig landbouwdorp gedaald, was dan ook eenmaal een stad, al was het dan slechts een Smalstad.

Dit verleden teekent zich nog duidelijk af: de grachten zijn nog ten deele aanwezig, de plaatsen, waar de poorten toegang tot de stad gaven, te onderkennen. Het meest toont St. Maartensdijk echter zijn steeds karakter in zijn ruime markt, met groote woonhuizen, diep naar de wallen doorlopend, in zijn oude raadhuis, als een wachter aan het eind der markt geplaatst en in zijn groote kerk met statigen toren, die een hoogte van 48 M. heeft.

Meen nu niet dat St. Maartensdijk een vervallen indruk maakt, doordat het van stad tot dorp is geworden. Integendeel, men kan zich moeilijk een beter geconserveerd en meer welvend uiterlijk bedenken.

Eertijds droeg de plaats den naam van Haestinge, dat aan den dijk van St. Maarten was verzezen, vandaar dan ook dat St. Maartensdijk nog altijd een haas in zijn wapen voert, hetwelk met het provinciale wapen in den gevel van het raadhuis is aangebracht.

Omstreeks 1500 bezat de plaats reeds een gast- en een weeshuis, benevens een zoogenaamde keethil, waar men zout beereidde of zuiverde. Handel en scheepvaart waren mede van eenige beteekenis. De gemeente had een eigen baljuw en rechtsprekende schepenen, terwijl we als bijzonderheid vermelden, dat Pieter Werrecoren er in 1478 zijn eerste werk „Der Spelen troest” drukte.

De bedijkers der vele polders, die te zamen het land van Sinte Maertensdijck uitmaakten, waren de Van Borselens, de rijke Zeeuwsche familie, uit wier geslacht Frank van Borselen, de vierde en laatste gemaal van Jacoba van Beieren, de bekendste is gebleven.

De Van Borselens bezaten even buiten St. Maartensdijk, aan den weg naar Stavenisse, een slot, waarvan thans niets

meer over is. Wel vindt men op het hek, dat het terrein van het voormalig kasteel afsluit, geschilderd: Het Slot van St. Maartensdijk, maar het gebouw, dat men er ziet, is zonder twijfel niet als een deel van den burcht te beschouwen. Het is stellig van veel latere wording dan het kasteel en is wellicht een dienstwoning geweest.

Het kasteel zelf is reeds meer dan een eeuw geleden gesloopt en van de bosschen, waartusschen het verscholen lag, is niet één boom meer te bekennen.

Vele voorname personen heeft de burcht tusschen haar muren gezien: Jacoba van Beieren en Jan van Brabant hebben er eenigen tijd doorgebracht, evenzoo Maria van Nassau en haar echtgenoot, en omstreeks 1600 vertoefde de Graaf van Hohenlo er maanden lang.

Niet onmogelijk is Jacoba van Beieren op dit slot in het huwelijk getreden met Frank van Borselen en was het ook hier, dat de ridderlijke van Borselen de bekende versiering van wilgentakken, in den vorm van een D. gebogen, had laten aanbrengen, die „Dijn Wilgen Dienaar” moesten beïdigen. Een herinnering hieraan vindt men nog in een schilderij, waarop twee hoofdletters D door elkaar zijn gestrengeld en die bewaard wordt op het kasteel te Zuilen in Utrecht, toenmaals ook een bezitting van Frank van Borselen.

Natuurlijk heeft het slot ook zijn overlevering omtrent onderaardsche gangen, die naar het Kapoenhof (waarover nader) zouden geloopt hebben. Hoewel men bij graafwerk nooit eenig spoor van deze gangen heeft gevonden, leeft de legende onder de bevolking nog steeds voort.

Eén van de slotheeren was Floris van Borselen, de 3de heer van St. Maartensdijk (1391—1422), die gehuwd was met Oda van Bergen, een dochter van Hendrik II van Bantersem, heer van Bergen-Op-Zoom.

Deze van Borselen heeft verschillende voorname betrekkingen bekleed. Zoo werd hij in 1395 baljuw van Kennemerland en Friesland en schout van Alkmaar, in 1396 baljuw van Poortvliet, in 1418 ruwaard van Zeeland en in 1420 baljuw van Middelburg.

Hij had reeds veel van zijn vader geërfd, niet alleen te St. Maartensdijk, maar ook op Zuid-Beveland en in het land van Voorne. Daartoe mede in staat gesteld door zijn rijke vrouw Oda, kocht hij ook nog veel aan, terwijl hij bovendien in 1408 de bezittingen van zijn overleden broer Dirk erfde.

Flores van Borselen was dus een rijk en machtig edelman, zoodat het ons niet kan verwonderen, dat er voor hem en zijn gemalin in de kerk te St. Maartensdijk, waar ze begraven werden, een grafmonument werd opgericht.

Wie de stichter hiervan is en wanneer het werd opgericht, is niet bekend. Waarschijnlijk werd het door hun zoon Frank, die met zijn zuster Eleonora het niet talrijke kroost van het echtpaar vormde, opgericht.

Men vond de tombe in het zoogenaamde kleine koor der Kerk, waar eertijds het Heilig Sacramentsaltaar werd aangetroffen. Op het dekstuk, dat van blauw arduinsteen vervaardigd was, vond men de beeltenissen van heer Floris en vrouw Oda, beide uit witten arduinsteen gehouwen. In den gepolijsten schuinen rand van het dekstuk trof men de volgende inscriptie aan:

Int jaer ons hrn. MCCCC en XXII op ten dertiensten dach in Febr. doe starf hr. Florens van Borsel heer van Sulen en van St. Maertensdijck.

Int jaer ons hrn. MCCCC en XXII op ten XXIIIsten dach in Oegstmaent doe starf (vrouwe) Oede van Berghen vrouwe van Sulen en van St. Maertensdijck.

Bidt voor de zielen.

De tombe was voor een halfcirkelvormige nis in den kerkmuur geplaatst, waarin het dekstuk eenige decimeters diep was geschoven.

In deze nis waren acht gothische kapelletjes aangebracht, waarin men beeldjes aantrof.

Zooals de lezer bemerkt, spreken we hierboven in den verleden tijd; van de tombe is namelijk niets meer dan een ruïne over.

Vóór de kerkhervorming werd ze goed onderhouden. Jaarlijks werd er door den rentmeester van het ambacht St. Maartensdijk een bedrag uitgekeerd voor het „dagelijks” branden van „die lampe voer die tombe”.

Tevens hield men de gedachtenis aan het echtpaar in

eere, door voor heer Floris op St. Valentijnsdag 1) en voor Oda van Bergen op St. Bartholomëusdag, 2) tarwebrood aan de armen uit te deelen.

Waarschijnlijk werd de tombe verwoest in 1572, in welk jaar de beeldenstorm te St. Maartensdijk woedde.

Hoever die verwoesting toen gegaan mag zijn, weten we niet, maar zeker is ze na dien tijd nog verder gegaan en..... men heeft niet de minste moeite gedaan om deze verwoording te stuiten. De opeenvolgende kerkbesturen zijn in dezen zeer nalatig geweest. Zonder eenige consideratie hebben ze de grafstede der Van Borselens, de familie, aan wie St. Maartensdijk zooveel verschuldigd is, behandeld.

Men gebruikt het kleine koor als bergplaats voor alles en nog wat: brandladders, ijzeren ramen met gebroken ruiten, kisten, planken, een leeren kap van een tilbury (!) en allerlei dijkmaterialen, en zonder eenige gewetenswroeging tegenover de bedijkers van zooveel polders, had men deze ruwe materialen — steenen vaak — op en over de tombe gesmeten! 3).

Het mag verwondering baren, dat het opschrift op den deksteen bij zulk een mishandeling niet nog meer geleden heeft. Alleen het woord na „starf” is verdwenen, de rest is, hoewel onduidelijk, nog leesbaar.

Dat er echter van de beelden na zulk een bewerking niet veel meer over is, zal wel duidelijk zijn. Van het mannelijk beeld zijn nog enkele fragmenten te zien, maar van de vrouwelijke figuur is niets meer te bespeuren.

Natuurlijk zijn ook de acht beeldjes, die de nissen gevuld hebben, niet meer aanwezig. Omstreeks een eeuw geleden moet er nog één in ongeschonden staat geweest zijn. Misschien heeft de één of andere zorgzame kerkganger het voor geheel verval willen behoeden en mee genomen. Wie weet pronkt het „ouderwetsche poppetje” thans nog niet bij een oude St-Maartensdijksche familie op het mahoniehouten kabinet!

De St. Maartensdijksche kerkbesturen hebben dus niet

1) St. Valentijnsdag valt nu op 14 Febr., vroeger op 13 Febr.

2) St. Bartholomëusdag valt nu op 24 Aug., vroeger op 28 Aug.

3) De grafombe voor den Drost Cornelis Liens en diens echtgenote eveneens in het kleine koor opgericht, is al met even weinig respect behandeld.

Foto C. Steenbergh.

EEN VERGETEN EILAND.
DE KERK TE ST. MAARTENSDIJK.

veel piëteit betoond voor de tombe. En dat is ze niet te vergeven. Al bood het monument uit een aesthetisch oogpunt geen bekoering meer, de historische waarde was er niet minder om, en de bedijkers der vruchtbare landen hadden zeker op meer dankbaarheid aanspraak kunnen maken, dan hun van het nageslacht is ten deel gevallen.

Van restauratie kan na zulk een vernieling en verwaarloozing wellicht moeilijk sprake zijn, maar toch kon men maatregelen treffen om nog verder verval te voorkomen. En dit is, naar mij bij onderzoek bleek, nog steeds niet geschied.

Dat mogelijk het hoofd van het beeld van Van Borselen in de een of andere steenen pot de zuurkool dekt, is nu eenmaal niet meer te veranderen, maar men mag toch minstens van het kerkbestuur vragen, dat het zorg draagt, dat niet meer als voorheen de een of andere dijkwerker het in zijn hoofd kan halen, een steenmassa op de tombe te smijten!

Er is echter nog erger met de laatste rustplaats van het echtpaar geschied, dan wij hierboven mededeelden. In 1880 werd de grafkelder, waarin de lijken van heer Floris en vrouwe Oda rustten, geopend en onderzocht door den heer Hollestelle, opzichter van den Rijkswaterstaat te Tholen en tevens bekend oudheidkundige. De zware deksteen, die blijkbaar nooit van zijn plaats was geweest, werd op zij geschoven, waarna er een ronde opening te voorschijn kwam. Met een lantaarn gewapend, daalde men in den donkeren kelder af, die ten deele met water gevuld was. De afmetingen van den bodem waren 2.80 M. bij 1.70 M. terwijl de hoogte 1.40 M. bedroeg.

In een der muren van den kelder was blijkbaar een gat geslagen, dat weer aan den buitenkant dichtgemetseld was.

De hiervoor gebruikte steensoort wees uit, dat een en ander lang na den bouw van den kelder had plaats gegrepen.

De ruimte, waarin eens de lichamen van het echtpaar waren bijgezet, bevatte slechts twee tamelijk goed bewaarde schedels en nog enkele losse beenderen, alles te zamen in een hoek op een hoop aangetroffen. Hout, ijzer, lood of andere voorwerpen werden er niet gevonden.

Het was duidelijk, dat de dooden niet slechts in hun rust waren gestoord, maar dat hier lijkschennis had plaats gevonden. Het is toch onmogelijk, dat er van de kisten, die hoogstwaarschijnlijk van lood zijn geweest, niets meer over zou zijn. Schennende handen moeten zich aan dit laatste omhulsel der dooden hebben vergrepen en zooals de gemaakte en weer dichtgemetselde opening aanwijst, moet deze lugubere daad hebben plaats gegrepen door in één der muren van den kelder een gat te breken.

Officiëel was er van deze daad vóór 1880 niets bekend, maar toch leefden er geruchten daaromtrent.

Niet onmogelijk is de toedracht der zaak deze:

In 1771 stierf te St. Maartensdijk Drost De Jonge. Voor hem werd een grafkelder gebouwd tegen dien van Van Borselen aan. Zooals bij zulke gelegenheden in den regel gebeurt, moesten de ambachtslieden ook des nachts doorwerken. Nieuwsgierigheid heeft ze waarschijnlijk gedreven het eeuwenoude muurwerk te verbreken en de hebzucht

heeft hen er vervolgens toe gebracht de looden kisten weg te nemen.

Was, die in 1852 als predikant te St. Maartensdijk stierf, veronderstelt, dat het grootste deel van het stoffelijk overschot van Frank van Borselen eveneens in den grafkelder van zijn ouders is bijgezet. Hij grondt deze bewering op een passage van Reigersberch in diens Croniek van Zeeland, waar we op pag. 184 lezen: Ende nae dat hij (Frank van Borselen) lange sieck in den Briele, in 't landt van Westvoorne, ghelegen had, is ten lesten sijn siele van deser ellendiger werelt op Sinte-Elisabethsdach in Slachtmaent gescheyden. Ende sijn ligchaam werdt gebracht ende begraeven binnen de kerken van Sinte-Martensdijck, bij sijn voorvaders.

De uitdrukking „bij sijn voorvaders” heeft Was letterlijk opgenomen. Het onderzoek, door Hollestelle ingesteld, heeft echter aangetoond, dat er voor een derde kist absoluut geen ruimte in den kelder was.

Het hart en de ingewanden zijn volgens Terling, in zijn Croniek van Voorne, voor het hoogaltaar van de Maarlansche Kerk in den Briel begraven.

We lezen in bedoelde kroniek: Ende het hart en ingewand sijns ligchaems worde begraven binnen de stede van den Briel in St. Pieters Prochij Kerk van Maerlandt in theylick Cruse Choer voir het outaer.

Indien de mededeeling van Reigersberch juist is, en Van Borselen dus in de Kerk te St. Maartensdijk is begraven, mag het zeker verwondering baren, dat niets, zelfs geen eenvoudige steen, zijn laatste rustplaats aanwijst.

Een tiental jaren voor zijn dood heeft Frank St. Maartensdijk nog aan zich verplicht door de stichting van het zogenaamde Kapoehof. Dit was een gebouw, waar ouden van dagen op onbekommerde wijze hun laatste levensjaren konden doorbrengen, dank zij de aanzienlijke fondsen, welke de stichter ter beschikking van het Kapoehuis had gesteld.

Het lag buiten St. Maartensdijk, geheel tusschen boomgaarden verscholen, en bestond uit een groote woning en een kapel.

We vinden vermeld dat Paus Sixtus IV een bulle gaf, waarbij twee jaar aflat werd verzekerd aan ieder, die op St. Maartensavond een offerande aan het Kapoehuis deed.

De stichting is ook reeds lang ter ziele. Op de plaats

van het voormalige Kapoehof, aan een zijweg tusschen St. Maartensdijk en Scherpenisse, vindt men echter nog een huizing, die den naam Kapoehof draagt.

De heerlijkheid St. Maartensdijk is uit het geslacht der Van Borselen in dat der Egmond overgegaan. Door zijn huwelijk met Anna van Egmond werd Prins Willem I heer van St. Maartensdijk. Na dezen voerde diens oudste zoon Prins Philips dezen titel, die achtereenvolgens op Maurits, Frederik Hendrik en alle volgende Oranjevorsten is overgegaan.

Na Willem V is er met het ambacht geen rekening meer gehouden, maar nog altijd zijn de voormalige uitgestrekte bezittingen der Van Borselens Kroondomein.

Op het raadhuis, dat, zooals we reeds zeiden, aan het eind van het ruime marktplein is gelegen, vindt men een uitgebreide verzameling portretten, meest van vroegere heeren

Foto C. Steenbergh.

EEN VERGETEN EILAND.
DE KERKTOREN TE SCHERPENISSE.

en vrouwen der St. Maartensdijksche heerlijkheid. Wellicht zijn ze afkomstig uit het voormalige slot.

In het geheel treft men 17, meest levensgrootte portretten aan. Van sommige weet men niet, wie ze voorstellen. Onder de bekende vindt men: Koning Hendrik IV van Frankrijk, Prins Willem I, Prins Maurits, Prins Frederik Hendrik, Amalia van Solms, prins Willem III, en zijn gemalin, Maria van Engeland.

Bovendien vindt men er een tweetal kleinere beeltenissen van ongeveer 4 bij 3 d.M. die Frank van Borselen en zijn gemalin Jacoba van Beieren voorstellen. (Zie de afb. op blz. 222).

Beide portretten zijn goed bewaard gebleven, zooals trouwens de geheele verzameling, en ongetwijfeld van zeer hoogen ouderdom. Niet onmogelijk heeft men hier te doen met een goed gelijkende afbeelding van het romantische echtpaar.

Op het portret van Jacoba prijkt het wapen van Beieren, waaronder we lezen: Met ganser liebe. Aan den voet staat: Vrouwe Jacoba van Beyeren, gravine van Hollat sterf 1436.

Dat van Van Borselen draagt eveneens zijn wapen, met het bijschrift (V)an allen Vranck. Onderaan staat: Heer Vranck van Borselen grave van Oostervant, sterf A°. 1470.

Van Borselen is als een oud man afgebeeld. Beide portretten zijn indertijd op 1/400 gewaardeerd.

De kunstwaarde van de verzameling is oogenschijnlijk niet groot. Namen of jaartallen vindt men bij een oppervlakkig onderzoek niet. Toch dunkt het me niet overbodig, dat door bevoegden hiernaar eens een onderzoek worde ingesteld. Het is meer gebleken, dat wat onder het stof der eeuwen niet veel zaaks scheen, na grondige restauratie toch wel wat bijzonders bleek.

Gelukkig verkeert de verzameling, zooals we reeds zeiden, in goeden staat. Het gemeentebestuur is dankbaarder geweest tegenover de bedijkers dan het kerkbestuur. Maar juist, omdat alles zoo goed bewaard gebleven is, zou het dubbel aanbeveling verdienen een onderzoek te doen instellen naar de kunstwaarde. Niet onmogelijk zou de historie er ook bij gebaat worden en zou men misschien te weten kunnen komen, wie door de thans nog onbekende portretten worden voorgesteld.

J. M. DROOGENDIJK.

Rotsen en Volksverbeelding.

Auf die Berge will ich steigen,
Wo die frommen Hütten stehen,
Wo die Brust sich frei erschlieszet
Und die freie Lüfte wehen.

Heine.

INZONDERHEID voor ons, bewoners der lage, vlakke landen, gaat een zeldzame bekoring uit van het bergland, waar zich Natuur, grootsch en indrukwekkend, in al haar majesteit aan ons oog vertoont, eerbied en bewondering afdwingend.

Hoewel het niet tegen te spreken is, dat de mensch min of meer slachtoffer van de sleur is — naar een regenboog, zooals iemand gezegd heeft, die langer dan een kwartier aan den hemel stond, zou niemand meer kijken — toch is het ook waar, dat zij verre van onverschillig aan hen voorbijgaan. En het laat zich dan ook gemakkelijk verklaren dat de volksverbeelding in tal van grillige rotsgevaarten gedaanten van personen of voorwerpen meende te herkennen, welke aan de fantasie gereede aanleiding gaven er een of andere legende aan te verbinden, die straks, van vader

ROTSEN EN VOLKSVERBEELDING.
DE DUIVELSKANSEL EN HET HEKSENALTAAR OP DEN BROCKEN.

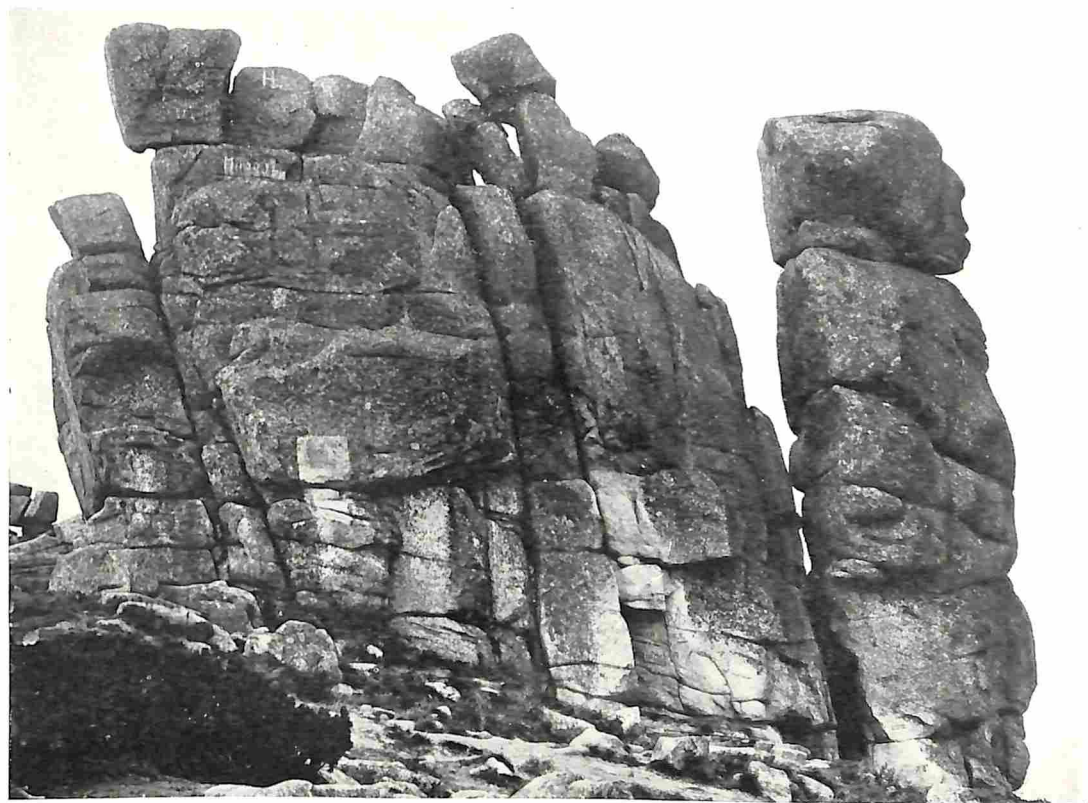
op kind overgeleverd, de bestemming had, van algemeene bekendheid te worden.

Men denke aan de sage — om hier slechts ééne uit vele te noemen — van den Drachenfels, volgens welke een geroofde Christen jonkvrouw, door den Heidenschen priester bestemd om geofferd te worden aan den draak, welke zich in 't hol van den berg ophield, door een, onder haar kleed verborgen kruis te voorschijn te halen, het monster doet nederstorten in den afgrond.

Vaak ging de volksfantasie niet verder dan het, in grootere of kleinere rotsen, herkennen van personen of zaken, gelijk het geval is met den zoogenaamden *Mittagstein* van het Reuzengebergte, een granietblok van ongeveer 12 M. hoogte, en andere rotsgevaarten, welke aan hun eigenaardigen vorm hun naam ontleenen, zooals er vele zijn onder de *Adersbacher* rotsen, welke eens een aaneengesloten gebergte waren, maar door het indringen van het water in den zandsteen en het daardoor veroorzaakte voortdurende afslijten, tot op zichzelf staande steenblokken werden. Men wijst aldaar den bezoeker o.a. de *Groote Hand*, het *Echtpaar* en de *Processie* aan, terwijl de zoogenaamde *Rotsstad* met de Stadsmuren en, op den achtergrond, den Domkoepel niet den minst frappanten aanblik biedt. Men zie de afbeeldingen op de volgende bladzijden.

Zoo herinnert zich ieder, die het Ahrdal bezocht, de „Bonte Koe” bij Walporzheim, gelijk ik mij ook voor den geest haal den „Pic Napoleon” — de steek maakt de herkenning gemakkelijk, — de „Tartines”, rotsfragmenten, welke als reusachtige sneden brood op een rij staan, en menig ander steengevaarte te Comblain au Pont, nabij Rivage in België, terwijl de „Jungfrau” in de Berner Alpen zeker niet het minst bekend is.

Maar wie kent, althans bij name, ook niet den *Brocken*

ROTSEN EN VOLKSVERBEELDING.
DE MITTAGSTEIN IN HET REUZENBERGTE.

of *Bloksberg*, welke in de volksverbeelding zulk een voorname rol speelde!

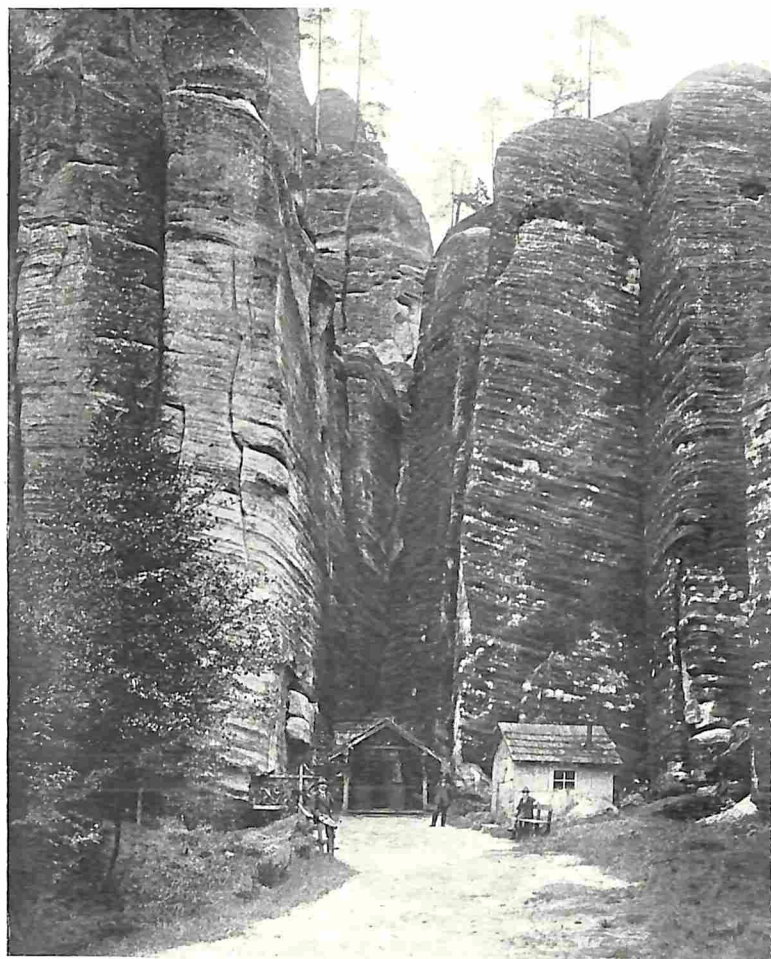
En wij denken aanstonds aan den Walpurgis nacht, d.i. den nacht van 30 April op 1 Mei, aldus genoemd naar Walburgia of Walpurgis, de nicht van Bonifacius en Abdis van het klooster Heidenheim, die, omstreeks het midden der achtste eeuw, uit Engeland naar Duitschland kwam en zich verdienstelijk maakte door haar bekeeringswerk. Men schreef haar vele wonderen toe, o.a. het weren van tooverij. Haar gedachtenisviering werd door de Christelijke Kerk dienstbaar gemaakt aan de uitroeiing van het Oude Heidensche Meifeest, bij gelegenheid van het huwelijk van den hemelgod Wodan met Freya of Holda, de godin der aarde.

In dien Walpurgisnacht geloofde men dat de spookachtige wezens, onder den naam „heksen” bekend, hoogtij vierden op den Bloksberg in Den Harz. Dan, zooals Goethe Faust laat zeggen „ras't die Windsbraut durch die Luft.” Op bokken, hooivorken, bezemstelen rijden de heksen, na zich ingesmeerd te hebben met een zalf o.a. uit de Mandragora-tooverplant bereid — zie het art. „Galgemannetje” in mijn „Velerlei Beelden,” uitg. Scheltema en Holkema —, welke „den Hexen Muth giebt,” door de lucht.....

Es trägt der Besen, trägt der Stock,
Die Gabel trägt, es trägt der Bock.

De oude Saksers, door de overmacht van Karel den Grooten gedwongen het Christendom aan te nemen, konden moeilijk aanstonds hun oude goden en ouden eeredienst vaarwel zeggen en zochten daarom een afgelegen plek, liefst onder bescherming van het gebergte, om hun godsdienstige feesten te vieren, bij welke het dikwijls inderdaad „heidensch” toeging.

Welnu, in den Walpurgisnacht was het Heksen Sabbath op den Bloksberg, waar de heksen, onder leiding van den duivel, hun jaarlijksche bijeenkomst hielden, waaraan o.a. de herinnering bewaard wordt door de „Walpurgis halle,” welke hut een nabootsing is van een oud Germaansch Blockhuis, in welks gevel de kop van Wodan, den ouden Germaanschen God, prijkt. Zoo wijst men op den, zich ongeveer 1000 M. boven de zee, verheffenden, ouden „Mons Bructerus” of Brocken den *Duivelskansel* aan, bestaande uit opeengestapelde graniet-

ROTSSEN EN VOLKSVERBEELDING.
DE ADERSBACHER ROTSEN IN HET REUZENBERGTE.
DE INGANG VAN DE VOORSTAD MET STADSMUREN EN
DOMKOEPEL.

blokken, van welken de duivel zijn toespraak hield, alsmede het *Heksen-altaar* en het *Heksen-waschbekken*, met welks water de duivel de bijeenvergaderden besprenkelde, terwijl ook de „Heksen-dansplaats” hier en elders niet ontbreekt.

Lang heeft nog het Brocken Spook rondgewaard — een fata morgana of luchtspiegeling, ontstaan door dat de zon de schaduw van den berg en hetgeener zich op bevindt als lichtbeeld op de nevelgordijn toovert — totdat Beschaving en Ontwikkeling het met vereende kracht wisten te verdrijven.

En evenwel staan wij in Den Harz op den Brocken en elders midden in het oude Germanendom, dat, als onder lentestormen het nieuwe leven ontwaakte, zich opmaakte om feest te vieren ter eere van de Bruiloft van Wodan en Holda!

F. W. DRIJVER.

DE KRAAIENROEP.

Van een lied kunnen we moeilijk spreken bij de kraaienfamilie, al geven we graag toe dat er vroolijkheid is in het geluid van veel drukdoende kauwtjes op een mooien voorjaarsmorgen.

Voor een aandachtig oor is er ook wel stemmingsuiting en modulatie te vinden in het krijschende koor van een roekenzwerm, en wie zal ontkennen dat de krakende kreet van een eenzamen zwartgerokten vogel door de wintersche rust, welke zich over een besneeuwde vlakte breidt, daar niet de juiste toon is, in volkomen harmonie met landschap en natuurstemming.

Het gekras, de gerekte a's, de rollende r's vinden we terug in de benaming dezer vogels in verscheidene talen en de parafraze van den kraaienroep in den volksmond verzuimde die ook niet weer te geven. Op de Veluwe hoorden we indertijd het volgende kraaiengesprek: —

'k Weet gebrad!
Waarzoo? Waar dan?
Achter den barg (hooiberg).
Vet of mager?
Kurkdrucg, mager gebrad!

Ongeveer dezelfde lezing vindt men over onze Oostgrenzen, terwijl in een variant een hark achter den hooiberg voorkomt in het kraaientweegesprek:

— Kum 'rauf! — Ek där net! (ik durf niet).
— Worümme nech? — Dau hackst mek! (je pikt me).
— Ek war net! (Ik zal het niet doen) — Warräftig?
— Ek weet 'n Harken! — Worut? (waarzoo)
— Hinter 'm Barg in 'n Graben!

G.

De Bloembladen van Lao-Tze.

31) DOOR J. ALLAN DUNN.

HIJ wendde zich tot Walton, die hem gevolgd was. „Dood als een pier,” zeide hij. „Hij verdween op de gemakkelijkste wijze uit deze moeilijkheid.” „Hij is toch niet werkelijk dood, wel?”

„Neen, maar als hij de geheele dosis nam of de helft van den inhoud van dit spuitje, die van den vorigen nacht overbleef, zal hij gedurende vele uren dood voor de wereld wezen. In zijn tijd is hij een slimme duivel geweest, maar hij is nu zoover gekomen, dat hij angstig wordt zoodra er gevaar dreigt. Ik veronderstel, dat hij ons niet vertrouwt. Wel, we kunnen 't hem niet kwalijk nemen en zoolang hij gevaarloos is boffen wij er juist bij.

„Jij vliegt naar het Groot Station en neemt kaartjes. De trein zal ons tijd doen winnen, als je rekent hoeveel tijd 't ons kost een vluggen wagen te vinden en dan de mogelijke ongelukken onderweg. Ik ga kruip door, sluip door spelen door een beneden-uitgang, om een priester bij den neus te hebben, die mij misschien belooert zal. Onze nieuwe kennissen zochten een prachtige plaats uit om verstoppertje te spelen.”

HOOFDSTUK XVIII

HUIZE „DE EGLANTIER.”

De trein was een expres, die pas op verzoek stopte bij 't naderen van de vakantieorden in de Lage Berkdistricten. Walton leunde in zijn stoel in den clubwagen, en genoot van een gemakkelijke ontspanning tusschen twee daden van

ROTSSEN EN VOLKSVERBEELDING.
DE ADERSBACHER ROTSSEN. DE PROCESSIE.

handelend optreden in ; hij keek met een vriendelijke sluwheid naar Keeler, die met een niet opgestoken sigaar tusschen zijn lippen met gefronst gelaat uit het raam keek.

„Nu, ik ben benieuwd,” peinsde de goudzoeker, „wat Zijn Majesteit kwelt? Het is niet het terugvinden van den talisman, want wij zijn hem op 't spoor en King treedt niet op die wijze op, wanneer het uur van gevaar nadert. Ik wed, dat het om het meisje is. Arme duivel. Zij is mooi van buiten en rot onder de schil, net als een beursche mango. De snelste manier om hem ongevoelig te maken is door inenting. Nadat de koorts afgenomen is, sleep ik hem mee naar Borneo of ga met hem naar zijn jade-mijn.”

Keeler richtte zich op, greep naar een lucifer uit de doos voor het venster, stak zijn sigaar op en schudde zijn droom van zich af. Walton had juist geoordeeld, hij had over het meisje zitten piekeren. Van één standpunt was de poging om een geheim te stelen van zulk een waarde, als men daar waarlijk aan geloofde, misschien vergeeflijker dan een diefstal met afpersing tot doel, maar Keeler zag weinig verschil tusschen een millionair dief-baron en een inbreker behalve het meer schurkachtige. Walton had gelijk. Gare la femme ! Hij lachte toen hij zijns vriends spotzieke uitdrukking zag.

„Heb je een revolver meegenomen?” vroeg hij.

„Dat is 't eerste, wat ik in mijn zak gestopt heb toen ik gister nacht uit je hotel thuiskwam. Denk je dat deze Cartwright knaap gaat schieten?”

„Ik weet niet, maar ik ga er niet over zitten denken. Dat blaadje is mij precies vijftig duizend dollar à contant waard en ik ben van plan het in bezit te nemen.”

„Dat is beter.”

„Wat meen je?”

„Zoolang een man aan materiële dingen denkt, kan hij ervan verzekerd zijn in goede gezondheid en — gelukkig te zijn. Ik was bang dat je den sentimenteelen Ier toestond, den slimmen Schot bij de hand te leiden. Wat ben je van plan met Cartwright te doen, nadat je je talisman teruggekregen hebt? En wat ben je van plan met het meisje te doen?”

„Dat weet ik niet. Mc Vea heeft een hekel aan alles wat tot publiciteit leidt. Ik laat ze allebei maar naar Halifax gaan, of waar ze 't liefst heentrekken, denk ik.”

„Dat is verstandige taal. Maar verbeeld je toch, dat Mc Vea werkelijk verwacht dat zijn toovermiddel werkt! Hij moet wel een driedubbel overgehaalde idioot zijn.”

„Hij heeft een stokpaardje bereiden tot het een manie is geworden, dat is alles, en hij zal krankzinnig worden als hij de kans verliest het te kunnen beproeven. Het dwaze van de zaak is, dat hij niet in staat zal wezen te vertellen, of het werkt. Hij kan zelf tot proefkonijn dienen tot den dag, dat hij sterft. Het is niet om hem te verjongen, volgens zijn zeggen, maar slechts om hem eeuwig te doen blijven zooals hij is. 't Is mij onbekend hoe de formule luidt omtrent deze grassen. Gedroogd zeegras, aluin en jeneverkruid, poeder van tijgerbloemen en alle mogelijke hocus pocus der Oostersche artsenijboeken, veronderstel ik. Hier, Walton, 't is beter dat wij wat gaan eten. Wij kunnen biefstuk en koffie krijgen, hoe denk je erover?”

„'t Bewijst me, dat je de zaken terzijde hebt gesteld. Ik ben je man.” Zij nuttigden hun maaltijd achter in den clubwagen. De trein was op tijd en toen zij hun koffie opslurpten kwam de conducteur binnen.

„'t Volgend station is Hoosac Falls,” zeide hij. „U stapt daar uit, nietwaar? U hoeft geen haast te maken, 't is nog tien minuten.”

Toen Keeler uit zijn stoel oprees greep Walton plotseling over de tafel naar hem en duwde hem neer.

„Ga niet te dicht bij 't raam,” zeide hij. „Misschien kijken zij naar boven. Is dat niet onze vriend Redding in dien wagen bij den chauffeur? En die heeren in de auto zijn rijsteters, voor duizend dollar!”

Een automobiel passeerde den trein. De weg was ongelijk waar hij parallel met de rails liep en de chauffeur boog zich over zijn stuur en trachtte spoed aan voorzichtigheid te paren. De man naast hem keek naar

den trein, wendde zich daarna om, en zeide iets tot zijn gezelschap, dat in dezelfde richting keek. Oogenschijnlijk berekenden zij de snelheid van den trein.

Keeler en Walton trokken zich snel terug uit 't hoekje, waar zij gezien konden worden, maar er bestond geen twijfel of 't was Redding, en hun scherpziende oogen bespeurden dat de mannen binnen in de auto, tenminste drie van hen, niettegenstaande hun conventionele kleding en de stofbrillen welke zij allen ophadden, Oosterlingen waren. De wagen had den slechten weg afgelegd, schoot vooruit, reed met een snelheid van zestig mijlen, terwijl de trein er veertig nam.

„Hij heeft me er tusschen genomen,” zeide Keeler. „Een handige zet. Hij kende de symptomen genoeg om ze na te bootsen en ik bedacht niet, dat die ééne pastille slechts tijdelijk zijn pupillen strak deed staan. Zij zullen wel wat langzamer moeten gaan rijden, willen zij niet door een dorpspolitie-agent aangehouden worden. Maar een voorsprong hebben ze. Zij hebben een goeden wagen weten te krijgen. We zullen ons moeten haasten, Walton.”

De goudvelver knikte en keek in Keeler's schitterende oogen. Op dat oogenblik geleken de mannen wel tweelingen met hun doelbewust uiterlijk, vol van spanning over den

ROTSSEN EN VOLKSVERBEELDING.
DE ADERSBACHER ROTSSEN. DE GROOTE HAND.

te houden wedstrijd, met hun vastberaden kaken, toegespitsen lippen, gereedstaand om elk oogenblik snel den wagen te verlaten. De conducteur, van een flinke fooi voorzien, stond aan den kant toen de trein bij Hoosac Falls langzamer ging rijden; zij sprongen van de treeplank en holden over het perron van grint de straat van de pensionplaats in waar op een reusachtig uithangbord te lezen stond:

Jone's-garage — Motors te huur.

„Ik kan je niet helpen,” grijnsde de eigenaar met een blik naar een veelgebruikte motorfiets, de eenige in zijn garage. „Ik zou je aanraden het eens bij Bailey te probeeren.” Nog geen minuut later stonden zij bij de motorfiets die de bereidwillige Bailey, hun vurig verlangen bespeurende, hun aanbod als het eenige voorwerp op wielen, dat door een machine voortgedreven werd. „Gaat daarmee picnic houden bij de watervallen,” stelde hij voor. „De andere zijn allemaal verhuurd. Dit is mijn eigen kar. Hoever wenscht u te gaan?”

Walton keek besluiteloos naar het ding.

„Heb je er weleens op gereden?” vroeg hij Keeler.

„Nog niet, maar ik ga 't probeeren. Laat me eens zien hoe hij werkt,” vroeg hij den eigenaar.

„Wel, als u 't nog moet leeren, vertrouw ik je haar liever niet toe.”

„Hoeveel is zij waard? Hier, neem dit voorloopig.” Hij duwde verscheidene bankbiljetten in Baileys hand. „Mochten we niet terug komen, dan kunt ge een nieuwe koopen. Nou, wijs me, hoe er mee omgegaan moet worden.”

Hand en hoofd van hem, die alle mogelijke constructies van door gas gedreven voorwerpen in zijn macht had gehad, van pompen tot gebroken hulp-bootmotoren toe, dwong spoedig eerbied af van den verwonderden Bailey, die reeds verzoend en getemd was door het bezit van 't geld.

„Als ik ooit een knecht noodig heb, huur ik u,” zeide hij. „Zij is voor een tucht gereed; ga er allebei opzitten en ik heb er geen bezwaar tegen, dat ge er mee weggaat.”

„Waar is villa „de Eglantier?” vroeg Keeler toen hij erop sprong.

„Ongeveer twee mijlen de straat langs. Twee heuvels. Na de tweede gaat ge over de beek en de villa is aan uw rechterhand. Zooeven vroeg iemand mij ook waar die was. Gaat ge dat gezelschap opzoeken? Zij zaten in een Danton. Een mooie wagen op mijn woord.”

Walton zat op het bankje achter Keeler met zijn handen op diens schouders. De eigenaar van de garage hield hen vast, toen de machine begon rumoer te maken en de motor contact kreeg. Hij schreeuwde hen achterna: „Als ge haast hebt gaat dan met volle kracht. Dan vliegt ge zoo over den heuvel.”

Weg vlogen ze stampend en hotsend; het droge opwielende stof verborg hen voor Bailey's blik. Hij boog zich over de gekreukelde bankbiljetten.

„'t Zou me spijten, als ze hun nek braken,” zeide hij hardop toen hij de waarde van twee motorfietsen in zijn portefeuille stak. „Er is zeker iets te doen in de villa. Als 't niet zoo ver-

vloekt warm was, liep ik er eens naar toe. Deze heeren weten wat zaken doen is.”

De puffende, ronkende machine slingerde over de eerste heuvel, schoot in 't dal neer en vloog met luid geweld de tweede helling over. De weg maakte een bocht aan den voet van den heuvel en zij werden plotseling bijna tot stilstaan gebracht in het mulle zand. De Danton stond op zij van den weg. Keeler wist er langs te komen, sprong met Walton van de fiets en zette haar tegen het witte hek van den tuinen eener villa.

Keeler wierp wijd het hek open, waarop de naam „Eglantier” stond en zij liepen er door. Onder den wolkclozen hemel scheen deze plek verre af te zijn van eenige misdaad. Bijen

zoemden in de lucht en de geur van ouderwetsche bloemen vervulde het tuintje als met wierook. Een laan liep schuin af naar de met elzen omzoomde beek, waar de golfjes hoorbaar kabbelden. Ergens in het huis zong een vrouw. Het was dezelfde stem en hetzelfde lied, dat Keeler het laatst gehoord had in de bungalow te Shanghai en de woorden deden het bloed in zijn aderen stollen.

Un peu d'espoir et puis,
bonsoir.

„Een weinigje hoop — en dan vaarwel,” vertaalde Keeler bitter in zichzelf, terwijl hij door het hek stapte, zich verwonderend, hoe zij zoo luchthartig kon zingen, terwijl zij wist, dat haar broeder een voorwerp gestolen had waarvan 't bezit steeds gevaarlijk was.

Hij ging met groote stappen de deur binnen, Walton vlak achter hem, afgaande op 't geluid van 't gezang en door een gang naar een ouderwetsche keuken. Een klein dienstmeisje was bezig met zilver poetsen aan een tafel en aan een andere stond Claire Arden in een eenvoudig linnen japonnetje; zij had een groot schort voor en de mouwen tot de ellebogen opgestroopt en was bezig het deeg voor een taart te kneden. Bij het vernemen hunner voetstappen wendde zij zich om en haar gelaat werd witter dan het meel op de plank voor haar.

Toen klemde zij de lippen vast open, stak haar kin vooruit en haar oogen keken wantrouwend in de zijne terwijl zij haar verwondering bedwong.

„Waar is uw broeder. Mr. Cartwright? Antwoord snel. De *Tau-tie* zijn hem met Redding op de hiel. Hun wagen staat buiten. Wij probeerden het eerst hier te zijn. Het is een levenskwesitie voor hem.”

Een oogenblik keken haar oogen hem uitdagend aan, zij vermoedde een list.

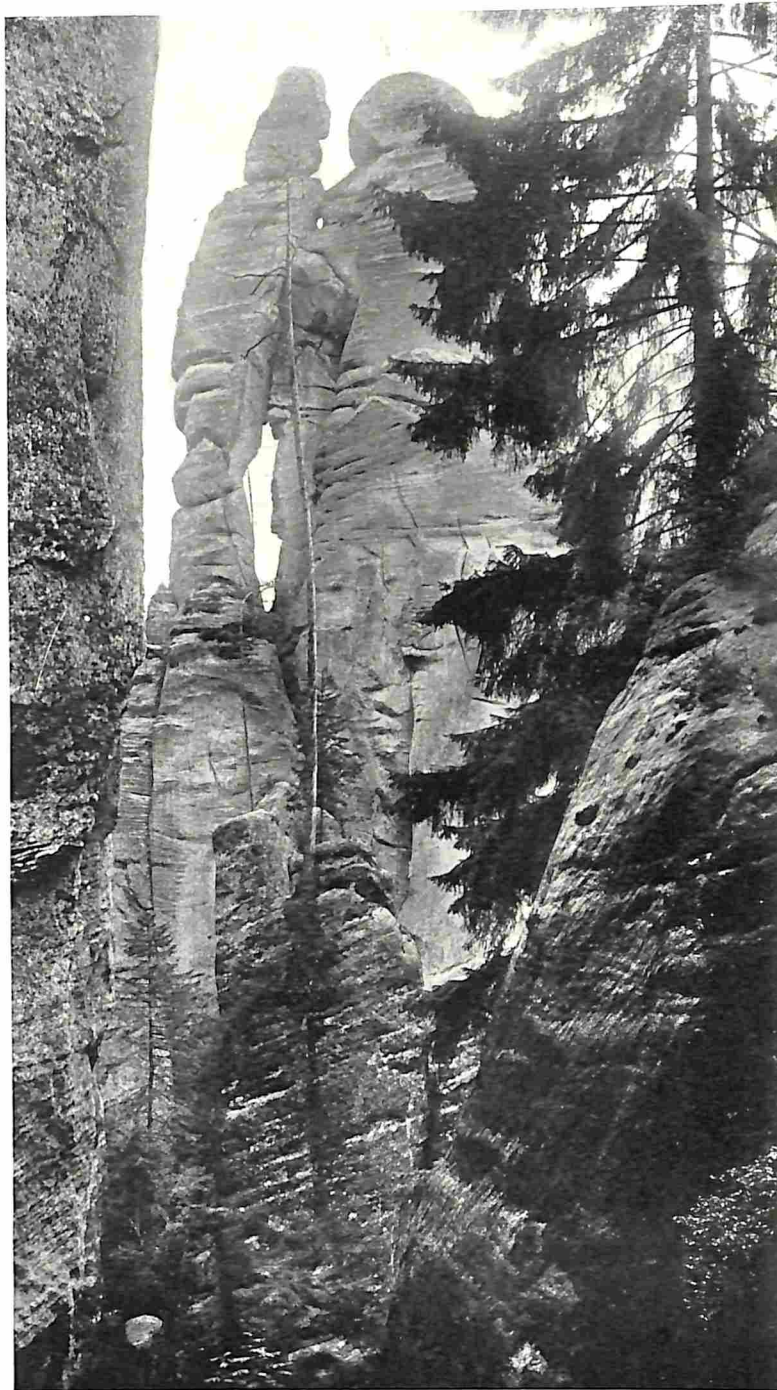
„Maar gij —?”

„Mijn zaken komen er niet op aan. Die kunnen wachten. Kom, Miss Arden, treuzel niet. Heeft hij het huis verlaten?”

Zij zag Keeler twijfelend aan maar scheen toen vastbesloten.

„Hij wandelde een half uur geleden naar de bron in het boschje boven op den heuvel achter 't huis, over de beek. Ik heb niemand gezien. Ik hoorde een auto, welke daarna stilhield.”

(Wordt vervolgd).

ROTSSEN EN VOLKSVERBEELDING.
DE ADERSBACHER ROTSSEN. HET ECHTPAAR.